

*Spis gospoda Paula Wienerja,
kot ga je izročil kraljevi vladi*

IN CAUSA FIDEI

ANNO 1548

/.../ O KLICANJU IN ČEŠČENJU¹ SVETNIKOV

Ta člen se v preklicu glasi takole:

O klicanju svetnikov sem v nasprotju z nazorom starih ortodoksnih očetov menil, da jih ne smemo moliti, četudi se zavzemajo za nas; toda zdaj priznam in podpiram, da je treba moliti svetnike, da bi prosili za

- 1 Besedo *Anbeten* sem prevajal kot *češčenje*. Težave nastopijo pri glagolu *anbeten*, saj v slovenščini ne obstaja samostalniku *češčenje* ustrezen glagol. Na prvi pogled se kot prevod ponuja glagol *častiti*. A s tem bi zakrili natanko tisto razliko, ki tvori srčiko Wienerjeve obrambe: eno je *častiti/izkazovati* čast svetnikom (oz. ustvarjenim bitjem nasploh), drugo je *častiti/izkazovati* čast Bogu. Tako na samem začetku pravi, da svetnikov ne smemo *anbeten*, ampak jih moramo *in Ehren halten* oz. *ehren*. Če bi se torej odločili za prevod s *častiti*, bi bilo – v slovenščini – videti, da Wiener pravi, da svetnikov ne smemo *častiti*, ampak jih moramo *častiti*. Druga možnost bi bila *anbeten* prevajati s *častiti*, *ehren* pa s *spoštovati*. A s tem ne bi samo preveč omilili prej omenjene razlike, ampak bi Wienerju (podobno kot njegovi nasprotniki) podtaknili mnenje, da svetnikov ne smemo *častiti/jim* *izkazovati* časti, česar pa ravno ne pravi. Zato sem se odločil za tožilniško prehodno obliko glagola *moliti*. V tem primeru dobimo dvojico *moliti* in *častiti/izkazovati* čast, ki precej natančno povzame Wienerjevo razlikovanje. A tudi tukaj nastopijo težave. Nemški *anbeten* – za razliko od slovenskega *moliti* – lahko (Wiener bi verjetno dejal *largo in largissimo modo*) pomeni tudi *častiti/izkazovati* čast, v določenih primerih tudi zgolj priklon kot izraz spoštovanja. Tega pomenskega odtenka (priklanjanja oz. padanja na kolena) se Wiener dotakne v prvem odstavku drugega dela spisa, ko govori o čaščenju kraljev, o Abrahamu in Jakobu ter Ezavu. Pravi na primer: »[...] dass der König angebetet, das ist geehrt wurde und man sich vor ihm gebückt [...] und Jakob den Bruder Esau siebenmal anbetet.« V tem odstavku sem se zato – da se tako izrazim – držal bolj duha kot črke Wienerjevih besed. (Op. prev.)

nas, in da je cerkev prav in dobro uredila, da pri sveti maši in tudi sicer v svetih sufragijah in litanijah govorimo: sveta Mati Božja in drugi Božji svetniki, prosite za nas.

Med ljubljanskim in dunajskim eksamenom sem nasprotoval klicanju in češčenju svetnikov. Ne nasprotujem pa temu, da moramo svetnike imeti v časteh, kajti njihovo ime je v časteh pred Bogom in David govori: *Meni pa, silno so bili čaščeni tvoji prijatelji, o Bog* (Ps 139, 17).² Vendar moramo ta nauk o svetnikih učiti zgolj po pameti, saj izkazovanje časti svetnikom ni zelo star običaj, kot je mogoče prebrati v knjigi »Rationale divinatorum«, kjer je rečeno, da je cerkev šele v času Silvestra začela častiti svetnike. Toda kristjan mora vedeti, da svetnike najvišje častimo, kadar sledimo njihovi veri in njihovem boguvdanemu življenju. Kdor pa svetnike časti na drugačen način in se ne poslužuje njihovih kreposti, temveč pod videzom pobožnosti živi brezbožno življenje, ta je prej hnavski, kakor duhoven in pobožen. [Ps 138]

Tako ne tajim in ne zanikam, da svetniki prosijo za nas, da živijo pri Kristusu in da ni nobenega dvoma, da so naklonjeni nam živim, nam hočejo dobro in si želijo našega odrešenja in naše blaženosti z neutrudno molitvijo, kot to počno tudi angeli, čeprav je med službo angelov, njihovo zapovedjo in delom ter službo pokojnih velika razlika, kot je razvidno iz Pisma Hebrejcem. [Zah 1]

Ni pa mogoče dokazati ali učiti ne z zgledi ne s pričevanjem Pisma, da moramo svetnike klicati. Kar pa za podlago nima ne pričevanja Svetega pisma ne zgleda Kristusa, prerokov ali apostolov, tega krščanski cerkvi ni mogoče zapovedati kot nekaj nujnega in kot člen vere. Ker tako klicanje nima ne Božje besede ne zatrdila, ne more prihajati iz vere. Kar pa ne prihaja iz vere, ni samo nepotrebno, temveč tudi greh, kot pravi Pavel (Rim 14,23), zato takega klicanja pri dobri vesti ne moremo dopustiti.

Če pa govoriš, da je Jakob, ko je blagoslovil otroka svojega sina Jožefa, opozoril, naj se po njiju kliče njegovo ime in ime njegovih očetov

2 Kadar med Wienerjevim podajanjem svetopisemskega mesta in Slovenskim standardnim prevodom ni bilo večjih razhajanj, je prevajalec navedel slednjega. Wienerjeve opombe, pri katerih ni našel ustreznega mesta, se v oglatih oklepajih nahajajo na koncu odstavka, ob katerem stojijo v izvirniku kot marginalije. Enako velja za opombe k navedbam cerkvenih očetov. (Op. ur.)

Abrahama in Izaka (1 Mz 48), in da je tudi Mojzes imenoval svetnike, ko je govoril: *Spomni se svojih služabnikov Abrahama, Izaka in Izraela* (2 Mz 32,13), in da tudi Salomon pozove Boga, naj se spomni Davidovega usmiljenja, kot se poje: *O Gospod, spomni se Davida in vse njegove blagočutnosti* (Ps 132,1) – tedaj pravim takole: Prvič velja opomniti, da se to pozivanje in klicanje ni obračalo na svetnike, temveč na Boga, kot jasno pokažeta Mojzes in Salomon, in da Jakob ne uči, naj po smrti njega in njegovih očetov te kličemo in molimo, temveč Jakob Jožefu pokaže, da je treba oba njegova otroka šteti k rodu Izraela, kakor sta tudi Mojzes in Salomon razumela zatrdilo, ki ga je Bog dal svetim očetom in njihovim potomcem, da so se ga spominjali in z njim krepili svojo vero in upanje in pri katerem so vztrajali v vseh težavah in slabostih vse do smrti, kar ne pomeni klicati svetnike in njihova zasluženja kazati Bogu. Mišljena sta vse prej Bog zaveze in njegovo zatrdilo (Mat 17,18), prikazana sta vera očetov in njihovo zaupanje v Boga, kar je prava, vere polna molitev, grajena na Božjem zatrdilu. [Raz 6,9] [VideAugustin.li.1q uesti super Ornes cap. 146]

Če tedaj želimo mi kristjani slediti takemu zgledu, moramo imeti v mislih, da naše zatrdilo stoji na Kristusu, Božjem sinu; njega moramo slišati po Očetovem glasu iz nebes. Dana nam je tudi zapoved, da molimo v njegovem imenu, in zatrdilo ter tolažba, da se nam bo dogodilo, kar Očeta prosimo v njegovem imenu (Jan 16,23). S tem se moramo zadovoljiti in našo molitev usmeriti k nebeškemu Očetu skozi Kristusa v skladu z namenom in načinom, ki nas ga je učil Gospod Kristus, ko je govoril: *Vi torej molite takole: Oče naš, ki si v nebesih* (Mat 6,9) ... itd.

Zato ne morem in nočem priznati ne klicanja ne češčenja svetnikov. Vidim tudi, čeprav so med dunajskim eksamenom besedici »klicati« in »moliti« tolmačili in mi ju očitali largo in largissimo modo, da ni v škodo Božji časti, klicanju in češčenju, ki sem jih pritegnil in alegiral kot potrebne, temveč je dobro in nujno, da razlikujemo med častjo, klicanjem in češčenjem Boga ter izkazovanjem časti svetnikom. Toda mojstri revokacijskega spisa tukaj ne delajo nobene razlike, temveč hočejo za vsako ceno pustiti v veljavi klicanje in češčenje svetnikov. Zato bom tukaj prikazal svoje mnenje o klicanju in češčenju, ga podprl s pričevanjem svetega Pisma in z izreki katoliških ter ortodoksnih očetov, nato vsakomur pustil presoditi, ali sem jaz odstopil od nauka svetih evangelijev in

nazora starih očetov ali pa so to storili mojstri domnevnega revokacijskega spisa. V členu preklica se glasi, da sem glede klicanja svetnikov v nasprotju z nazorom starih ortodoksnih očetov trdil, da jih ne smemo klicati, četudi so intercedirali za nas. Kar zadeva intercediranje, menim, da ga tvorijo svete in neprestane molitve v skupnosti, o čemer sem govoril na začetku. Ni pa mogoče iz Pisma dokazati, da naj bi bili svetniki v nebesih posredniki med nami in Bogom in da naj bi bili kot priprošnjiki, zagovorniki, spravitelji in posredniki sprejeti v večno duhovništvo in službo Kristusa Gospoda. Kajti delo in služba ter dobrodejnost, ki od tod izhaja, pripadajo Gospodu Jezusu Kristusu, edinemu posredniku. In ker sveti Pavel pravi, da tako kot je Bog, tako je tudi posrednik med Bogom in človekom, namreč človek Jezus Kristus (1 Tim 2,5), zato je treba službo priprošnje in sprave pustiti samo človeku Jezusu Kristusu in ne sme biti dodeljena nobenemu ustvarjenemu bitju ali svetniku. Zato intercediranja ne smemo razumeti in tolmačiti za več kot molitev svetnikov, kar brez prestanka počno v skupnosti.

Poleg tega sveto Pismo govori o klicanju kot o večjem bogoslužju, ki gre samo Bogu, kot pravi Mojzes: *Henoh je začel klicati Gospodovo ime* (1 Mz 4,26). Klicanje pa je v očeh Boga služenje, ki ga tako resno zahteva, da zavrača vsakršno darovanje in ima klicanje za hvalno daritev, kot pravi skozi preroka Asafa: *Daruj Bogu hvalno daritev, izpolni najvišjemu svoje zaobljube in kliči me na dan stiske, rešil te bom in me boš slavil* (Ps 50, 14–15). Tukaj slišimo, kakšna zatrdila imamo, ko kličemo Boga, in da Bogu tako klicanje ugaja. Zato sveti Pavel klicanje Boga pridržuje pravemu, resničnemu kristjanu in želi, da kličemo ime Gospoda, kajti kdor kliče ime Gospoda, mora odstopiti od krivice, kot pravi tudi v nadaljevanju, da si tisti, ki kličejo Gospoda s čistim srcem, prizadevajo za vero, ljubezen, mir in pravičnost (2 Tim 2). Zato klicanja Boga ne smemo imeti za manjvredno služenje, s tega razloga tudi prerok Joel pravi: *Kdor koli kliče ime Gospoda, bo blažen* (Rim 10,13), to je izrek, ki ga je sveti Pavel stavil tako visoko, da klicanje pridržuje – za nobeno ustvarjeno bitje, temveč – samo za Boga, našega Gospoda, ko pravi: *Toda kako bodo klicali tistega, ki vanj ne verujejo* (Rim 10,14), s čimer pravi, da kličemo zgolj tistega, v katerega verujemo. Ker pa verujemo zgolj v Boga, klicanje nikakor ne sme biti posvečeno ustvarjenim bitjem, v katera ne verujemo,

temveč vsemogočni naravi, ki je vsepričujoča in vse vidi in vse zre, česar ustvarjena bitja niso zmožna. Zato je klicanje po sebi močan dokaz, da odsotnemu, ko ga kličemo, pripisujemo božanskost in vsemoč. [Jan. 2]

Tako v celotnem svetem Pismu nimamo niti enega samega izreka ali zgleda, da naj bi v tiski in skušnjavi na pomoč klicali ustvarjena bitja, marveč samo edinega Boga. Tako je storil David, ko se je znašel v veliki nevarnosti. »*Ko mi je bilo tesno*«, je govoril, »*sem klical Gospoda, k svojemu Bogu sem klical na pomoč*« (Ps 18,7) in v psalmih pogosto hvali, kako je klical Gospoda in ga je Bog uslišal (Ps 3, Ps 4, Ps 99).

Tako govori sveti Pavel: *Naše molitve moramo razkriti pred Bogom* (Flp 4,6), in ko nas uči, da moramo prositi za vse oblastnike, pravi, da je to po volji Bogu, našemu odrešeniku, ki želi, da bi vsi ljudje bili blaženi in prispeli do spoznanja resnice (1 Tim 2,2–3). Prav tam slišimo, da David in Pavel govorita zgolj o klicanju in molitvi, ki morata biti namenjena Bogu (Ps 4, Ps 17, Ps 89). O klicanju svetnikov takega pričevanja in nauka nimamo, še tega ne vemo, ali sploh slišijo naše molitve in naše vpitje, če jih že kličemo.

Čeprav doktor Burghard proti temu mnenju izvaja (dokazuje) iz Avgušтина, da svetniki razumejo in vedo za naše molitve, ne z jasno »večerno« naravno vednostjo, ki izhaja iz lastne narave, prek katere Bog pozna tudi skrivnosti src, temveč prek »zgodnjejutranje« (mračne) vednosti, ki jim razodeva naša hotenja in naše uboštvo in s katero odgovorijo na naše molitve, kolikor je to potrebno za njihovo slavo in našo blaženost; to je mnenje, ki ga v skladu z njegovo besedo puščam ob strani. Sam nasprotno pravim: V isti knjigi berem, da Avguštín dvomi o taki vednosti, saj odkrito prizna, da med drugim tudi za mučenike ne ve, kako za nas pridobijo Božjo pomoč, ali vedo o naših zadevah in ali slišijo naše molitve. Govori o kralju Jošiji, ki mu je Bog kot veliko milost in dobroto zatrdil, da bo umrl, preden bi moral videti nesrečo, s katero je Bog v prihodnje zagrozil ljudstvu in deželi (2 Kr 22,20), in Avguštín k temu pravi: *Zato so duhovi umrlih na kraju, kjer ne vidijo, kaj v tem življenju počno ljudje in kaj se jim godi*, to mnenje potrjuje tudi Pridigar, ko govori: *mrtvi pa ne vedo ničesar več* (Prd 9,5). [Ca. 13] [Li. De cura pro mortui 3] [Ibi ergo sunt spiritus defunctorum, ubi non vident quemque aguntur, aut minimum uti ipsa vita hominum]

Iz teh besed Salomona in Avgušтина izhaja, da nimamo razloga za klicanje svetnikov, ampak bi morali vse prej naše molitve usmeriti k edinemu Bogu, ki pozna, sliši in vidi misli slehernega od nas, kot je jasno rečeno o Bogu: *edino ti poznaš srca vseh človeških otrok* (1 Kr 8,39), in tako pravi tudi David: *Tisti, ki preizkuša srca in obisti, je pravični Bog* (Ps 7,10). Tudi Mojzes pravi, da je Gospod, naš Bog navzoč pri vseh naših molitvah, in David: *Gospod je blizu vsem, ki ga kličejo, vsem, ki ga kličejo v zvestobi* (Ps 145, 18). Bog stori, kar želijo bogaboječi in sliši njihovo vpitje in jim pomaga. Veliko je takih izrekov, ki nas vsi napotujejo k Bogu in ne k ustvarjenim bitjem. Zato naša srca ne smejo zmotno begati okrog in pri ustvarjenih bitjih iskati pomoči, kot so to počeli pogani, ki ne vedo za Boga, temveč moramo očeta klicati skozi Kristusa, saj Kristus govori: *Nihče ne pride k Očetu drugače kot po meni* (Jan 14,6). In tudi: *Če boste kaj prosili Očeta v mojem imenu, vam bo dal* (Jan 16,23). Tako tudi sveti Pavel uči, naj Očeta kličemo iz zaupanja v Sina, po katerem, pravi, se nam je po veri vanj odprl dostop v to milost (Rim 5,1). Zato moramo pomniti, da je resničen edino Bog, ki želi biti klican skozi Sina in uslišati našo molitev. In kdor njega kliče, je lahko gotov uslišanja in pomoči. Kdo pa je še kdaj zvestega srca klical Boga (pravi mož modrosti), ki bi ga bil preziral ali zapustil? To prizna tudi David v velikih strahovih, ko govori: *Ne bom osramočen, saj sem te poklical* (Ps 31,19/*Non confundar, quia invocavi te*). Take tolažbe pri ustvarjenih bitjih ne bomo našli, tudi če jih kličemo, o čemer nimamo ne pričevanja ne zgledov iz Svetega pisma, in nikjer, ne v Novi ne v Stari zavezi, ne beremo, da bi bil kdo klical umrle svetnike, kar kajpak ne bi izostalo, če bi bila klicanje in priprošnja svetnikov tako pomembna, kot to meni doktor Burghard. Tudi Scotus, ko razlikuje čast Boga in svetnikov, svetnikom prizna le izkazovanje časti, ki ga imenuje Cultum dulice, in jim ne prizna ne darovanja ne žara ljubezni, kaj šele, da bi jim priznal klicanje in češčenje. [Li.3.sen.disti. Quest.1.et de Consedist. 4.cap. Venerabilis in Glossa]

Tako ne pri Avguštinu ne pri Krizostomu ne pri Cirilu ne beremo, da bi učili tako klicanje in češčenje svetnikov, temveč nas vodijo in usmerjajo k Bogu, ne pa k angelom in svetnikom. In Avguštin pravi, da nam ni zapovedano obračati se na ustvarjena bitja, temveč na Boga Stvarnika samega in da smo prevarani s sramotno zmoto, če nam je namesto njega

nafarbano kaj drugega kot to, kar pritiče Bogu in kar je na njem samem. Pravi tudi, da molitev, ki se ne zgodi skozi Kristusa, ne samo ne more izbrisati greha, temveč sama postane greh. Item: *Popolna religija in popolno bogoslužje je, kadar se obračamo k večnemu Stvarniku*. [De li. arb, li. 3]

Še več izrekov starih očetov bom navedel v zaključku, pred tem pa bom obravnaval češčenje svetnikov in tisto, kar vsebuje zadnji del člena revokacije, ki se glasi takole:

Toda zdaj priznam in trdim, da je treba moliti svetnike, da bi prosili za nas, in da je cerkev prav in dobro uredila, da pri sveti maši in tudi sicer v svetih sufragijah in litanijah sledimo običaju: Sveta Mati Božja in drugi svetniki, prosite za nas itd.

O češčenju svetnikov je bilo med dunajskim eksamenom rečeno marsikaj, kar v mojem priznanju sploh ni navedeno. Tako nisem jaz, temveč so gospodje komisarji na dolgo in široko tolmačili besedo »moliti«, adorare, na kar sem dejal, da lahko govorimo o klicanju ali češčenju, kolikor s tem izkazujemo čast [würdigen]. V Pismu namreč pogosto beremo, da je bil kralj češčen, to je spoštovan [angebetet, das ist geehrt], in so se pred njim priklanjali, tako kot je Abraham počastil [angebetet] deželane, to je: se jim zahvalil, in tako kot Jakob sedemkrat počasti [anbetet] brata Ezava (1 Mz 33,3). Če bi ostali pri tem izkazovanju časti, bi to bilo sprejemljivo, saj svetnikov ne bi molili kot Boga, temveč bi jim izkazovali čast kot ljudem.

Ampak mojstri revokacijskega spisa glede tega, o čemer so govorili gospodje komisarji, ne delajo nobene razlike, ne largo ne largissimo modo, temveč želijo preprosto, naj molimo svetnike, da bi prosili za nas. To pove nekaj drugega kot izkazovanje časti in zahvala. Svetnike naj bi klicali in molili, da bi nam naredili milostnega Boga.

A Pismo pravi odkrito in jasno (5 Mz 6) in Kristus ponovi v Novi zavezi in govori: *Gospoda, svojega Boga, mōli in samo njemu služi* (Mt 4, 10), da ne bi poleg Boga ne molili ne služili nobenemu ustvarjenemu bitju. In posebej velja opozoriti, da je z besedo »služiti« pojasnjeno češčenje, da bi ga čim bolje razumeli in naše srce, našo vero in naše služenje pridržali samo Bogu. Kajti moliti Boga pomeni bati se ga v srcu in mu izkazovati čast, ga zvesto klicati in opravljati redno bogoslužje, saj je temu namenjena beseda »služiti«.

Mnogi pa si domišljajo, da smemo moliti svetnike, ker Kristus ne pravi, naj molimo samo Boga, ampak besedico »samo« doda šele k »služi«. Na to odgovarjam takole: To je hudičeva glosa in ni v skladu z naukom katoliških očetov. Kajti Avguštín pravi sledeče: *Čast izkazuj samo Bogu, vsako dušo, ki ima um in je posvečena, pa zgolj ljubi in ji sledi v skladu z njenimi zasluženji in po meri, ki ji jo velja izkazati. Môli samo Gospoda, tvojega Boga in samo njemu služi*. Tukaj slišimo, kako Avguštín obravnava ta izrek in ne dopušča, da bi morali ali smeli moliti ustvarjena bitja, pa naj bodo še tako sveta, temveč jih moramo ljubiti in jim po zasluženju slediti. Ko pa gre za Boga, moramo moliti samo njega in služiti samo njemu. [De quanti.anima Deus solus colendus est Quaelibet anima Rationis compos atque beatissima amanda tantum modo et iuvitanda est,eique pro merito atque ordine, quid ei congruit deferendum est. Nam dominum deum tuum tantum adorabis et illi soli servies.]

Tako tudi Kristus Gospod v pogovoru s Samarijanko o češčenju Boga ne govori kot o preprosti počastitvi ali priklanjanju, temveč kot o bogoslužju, ki velja samo Bogu, pravi namreč: *Pride pa ura, in je že zdaj, ko bodo pravi častilci molili Očeta v duhu in resnici. Prav takih častilcev si namreč želi Oče. Bog je duh, in kateri ga molijo, ga morajo moliti v duhu in resnici* (Jan 4, 23–24).³

Tukaj češčenje ni razumljeno kot golo izkazovanje časti, temveč kot bogoslužje, pri katerem sta duh in srce navzoča s pravim zaupanjem in v resnici brez slehernega hinavstva.

In o takem češčenju govori angel, ki je imel v rokah večni evangelij in je z močnim glasom dejal, naj se bojimo Boga in mu izkažemo čast, in nato še: *Molite njega, ki je naredil nebo in zemljo* (Raz 14,7). Summa summarum, v celotnem Pismu zmeraj najdemo v srčiki skupaj češčenje, strah in služenje. Glede tega, kar je napisano o češčenju kraljev, pa razum sam opazi, da pomeni zgolj izkazovanje časti, zahvalo ali priklanjanje, in sploh ne spada k tej obravnavi češčenja umrlih svetnikov, ki vendar niso navzoči med nami. Da, ko so sveti apostoli še živeli in opravljali čudežna znamenja, se niso pustili moliti, tako kot se Peter ni pustil moliti stotniku

3 Op. prev.: V slovenskem standardnem prevodu: »Pride pa ura, in je že zdaj, ko bodo pravi častilci častili Očeta v duhu in resnici. Prav takih častilcev si namreč želi Oče. Bog je duh, in kateri ga častijo, ga morajo častiti v duhu in resnici«.

Korneliju (Apd 10,25–26) in Pavel in Barnaba sta vpila proti ljudstvu in nista hotela sprejeti časti, ki pripada živemu Bogu (Apd 14,11–16). (5 Mz 4, 5 Mz 6, 5 Mz 10, Jer 13).

Tako piše tudi Janez v svojem razodetju na dveh mestih (Raz 19,10; 22,8), ko je padel k nogam angela, da bi ga molil, a angel tega ni hotel in mu je dejal: *Nikar! Služabnik sem, kakor ti in kakor tvoji bratje, preroki, in kakor tisti, ki ohranjajo besede te knjige: Boga moli!* (Raz 22, 9).

Ker torej, kakor tu spoznamo, apostoli za živega in angeli nočejo biti češčeni, potlej tudi ljubim svetnikom ne bo po godu, da jih kličemo, molimo in jim poklanjamo čast, ki pripada Bogu. Zato bi morali, kakor je prav, slediti besedam angela in ne moliti svetnikov, kot učijo mojstri revokacijskega spisa, temveč Boga moliti, mu izkazovati čast, se ga bati in samo njemu služiti.

In ker klicanje in češčenje zadevata čast Boga, ki jo klicanje in češčenje svetnikov zmanjša, in ker Bogu po njegovi besedi ni mogoče izkazati preveč časti in vere, in ko gre za stvari, ki zadevajo Božjo čast, tedaj je to malikovanje. Zato je veliko varnejše (če bi tu dvom bil mogoč in bi ga bilo mogoče vzbuditi, kar pa se ne more zgoditi), če Bogu Gospodu damo preveč in svetnikom premalo, kot da bi Bogu dali premalo in svetnikom preveč, kajti Bog Gospod svoje časti noče dati nobenemu ustvarjenemu bitju in nobenemu svetniku in strogo kaznuje tiste, ki ga zapustijo in se s svojo zaverovanostjo obračajo k ustvarjenim bitjem (5 Mz 32). Zato se je veliko bolje držati najbolj gotovega in najvarnejšega in opustiti tisto, kar je negotovo in nevarno.

Potemtakem nikakor ne morem ne sprejeti ne odobravati klicanja in češčenja svetnikov, o katerem nimamo nobene Božje besede in je tudi nevarno, ker z njim pomračimo in omalovažimo čast Boga in službo našega velikega duhovnika in posrednika Jezusa Kristusa. In jaz bi zdaj moral potrditi, češ da je cerkev prav in dobro uredila, da pri maši in tudi sicer v svetih sufragijah in litanijah govorimo: *Sveta Mati Božja in drugi svetniki, prosite za nas.*

Tega z dobro vestjo ne morem storiti, saj glede tega nisem videl ne zapovedi ne zgleda svetega Pisma. Tudi ne bo mogoče z nobeno utemeljitvijo dokazati, da je prva ali stara cerkev gojila take sufragije. Lahko pa iz spisov starih očetov razberemo, da so ob določenih dnevih prirejali

svečanosti v spomin svetih apostolov in mučenikov in po navadi ob dnevu, ko se je kaj takega zgodilo in so trpeli in umrli zaradi vere, kar je bilo namenjeno zahvali Bogu za milost, da se je razodel v svetnikih in da so ti v vseh odvratnostih in preganjanjih vztrajno ohranjali vero v Boga in se viteško borili za resnico. Tak zgled potrpljenja in stanovitnosti je bil krščanski skupnosti predložen z namenom sledenja, da bi bila zbudena k boguvdanosti in se naučila, svoje upanje staviti na večno življenje in njegovo krasoto, kot so to storili svetniki in nato vedro umrli. Tako je treba tudi pri nas pridigati svete historije, da bi se podučili in krepili z zgledom svetnikov, česar prva cerkev ni nakazala zgolj skozi Božjo besedo, temveč tudi s spominom na svetnike. In to se ni godilo v tišini, kot je temu dandanes pri maši in kanonu, temveč v odprti pridigi historij, ki so ljudstvo opominjale k veri in poslušnosti. Svetnikov, njihove stanovitnosti in njihovega potrpljenja so se spominjali z obhajilom ob obletnici njihovega mučeništva. Tako so spomin na svetnike obhajali v prvi cerkvi, kot pričajo Ciprijan, Avguštin in Epifan. Ni pa nakazano, da pa so bile take sufragije, o čemer je govora v revokacijskem spisu, odrejene že v prvi cerkvi, temveč se je to zgodilo šele zatem, tako kot se vse reči s časom poslabšajo, kakor tudi Avguštin toži nad svojim časom, da se je v spominjanje svetnikov ugnezdilo mnogo zlorabe. Kaj naj potemtakem rečemo sedaj, o našem času, ko hudič meštra v zlorabo vse, kar je dobro in pošteno. [Cipri.li. 1 epi.9/item li. 3 epi 6/item li. 6 epi 5/ Aug. de v.dei li. 8 cap. 27/item li 14, item li 22 ca. 10, item cont. Faust. Man. Li 20 ca. 21/Epipha. 3. Tri.Her. 75]

Tako zlorabo je glede na spominjanje svetnikov začutil že Kartažanski koncil, na katerem je bila ta jasno prepovedana, tako da pred oltarjem niso smeli klicali svetnikov in duhovniki niso smeli izgovoriti besed: *Sveti Peter, prosí za nas itd.* [Ora pro nobis.]

Če se je tisti čas dogajala tako velika zloraba v spominjanju svetnikov ob obhajilu ali pri maši in v litanijah, zaradi česar je bil koncil primoran izreči to prepoved, kako je potemtakem ne bi izrekli v naših časih, ko je malikovanje še večje in raznoterejše s klicanjem in češčenjem svetnikov in z vsemi sortami romanj. Pri poganih je to bila prilika za malikovanje, ki jo Bog vendarle imenuje grozoto in abominatio [gnus]. Toda danes se noče nihče usmiliti ubogega ljudstva, da bi ga hudiču iztrgal iz žrela. Da,

tisti, ki bi to morali prvi storiti, usmerjajo in pripomorejo k temu, proti lastni vesti, kar je vendar usmiljenja vredno. Prav tukaj na Dunaju sem gospodom komisarjem med eksamenom, ko smo govorili o tem členu klicanja in češčenja, poročal, kako imamo zlasti pri nas v deželi Krajnski zares praznoverno ljudstvo, na deželi namreč, ki zapuša Boga Gospoda in se v nevarnosti in stiski zateka samo k svetnikom, samo njih kliče v stiski in v tegobah in se vrh tega podaja na romanja, pada na kolena pred podobami, kliče in moli ne zgolj svetnike, temveč tudi podobe, jih moli kot Boga, ne neguje in ne pozna prav nobene razlike med Bogom in svetniki. Da, pri vsem, kar je res! Zapuščajo in iščejo pomoč in tolažbo samo pri svetnikih. Iz tega sem zaključil, da je veliko pomembnejše ljudstvo usmeriti k Bogu in pravilnemu klicanju, kot pa učiti klicanje in češčenje svetnikov. Kajti zloraba je velika in pravo klicanje in češčenje Boga je zelo načeto. A opazil sem, da te besede ljubljanskemu škofu sploh niso bile všeč, saj so njegove pridige večinoma govorile o časti, intercediranju, o klicanju in češčenju svetnikov, kot je vsakomur znano. In njegova največja pritožba glede mene je, da glede češčenja svetnikov in priprošnje mrtvih nisem učil njemu pogoditi in da imam zakonsko ženo. A kako naj bi bil učil in živel proti svoji vesti?

A čeprav nisem učil ne klicanja ne češčenja svetnikov, saj pripadala Bogu in Gospodu Kristusu, pa sem vendarle gotov, da poklanjam svetnikom več časti in jih slavim bolj kot tisti, ki mnogo vpijejo o časti svetnikov in z nekoristnimi bajanjem zmanjšujejo ljubih svetnikov čast, išoč lastno čast in lasten dobiček pod častjo in naslovom svetnikov. Kajti svetnikom izkazujem čast, kakor jim je bila izkazovana v prvi in stari cerkvi, o čemer ne poročajo samo ortodoksni očetje, temveč tudi sveto Pismo, kot potrjuje pisec Pisma Hebrejcem, ko pravi: *Spominjajte se svojih predhodnikov, ki so vam oznanili Božjo besedo, motrite iztek njihove življenjske poti in posnemajte njihovo vero* (Heb 13,7). Tako nas sveti Pavel večkrat opozori, naj bomo njegovi nasledniki in da je prava čast svetnikom izkazana, kadar sledimo veri in častivrednemu življenju svetnikov in njihovi dobri poti (Flp 3,17; 1 Kor 4,16); toda s klicanjem in češčenjem svetnikov ljudje pravo čast pustijo ob strani in si domišljajo, da jim izkazujejo čast s številnimi jalovimi, praznimi besedami, na katere se svetniki sploh ne odzivajo, njihove podobe oblagajo z lučkami, in to je

veliko manj, kot če bi sledili veri, potrpljenju in stanovitnosti svetnikov. Pri tem pa s prstom nič manj ne kažejo name in na druge, češ da svetnikom odrekamo njim pripadajočo čast v nasprotju z nazorom starih ortodoksnih očetov, s čimer vendar tudi starim očetom delajo krivico, saj ti niso niti klicali svetnikov niti niso učili, da naj jih kličemo, temveč so spomin na svetnike cerkvi predložili z namenom sledenja njihovi veri in njihovim krepostim, brez slehernega malikovanja, kakor to izpričujejo njihovi spisi. Sveti Avguštin namreč pravi: *S spominjanjem jim izkazujemo čast kot svetim ljudem Boga, ki so se vse do smrti njihovih teles borili za resnico, da bi oznanjali in razodevali pravo in resnično religijo.* [Aug. lib. 8 ca. 2/Honoramus memorias eorum tanquam (etc et usque) religio.]

Item: *Vsako dušo, ki ima um in živi kar najsvetejše življenje, velja zgolj ljubiti in ji slediti po njenih zaslugah in po meri, ki ji jo pritiče izkazati, kajti moliti moraš samo Gospoda tvojega Boga in služiti samo njemu.* In na nekem drugem mestu z jasnimi besedami reče: *Svetnikom velja izkazovati čast zaradi sledenja, ne pa jih moliti zaradi religije.* [De quant animis] [Lib. de vera religion, caput ult./Honorandi sunt sancti proper imitationem. Nod adorandi propter religionem.]

Prav tako tudi Evzebij piše o običaju izkazovanja časti svetnikom v stari cerkvi in pravi: *V časteh imamo spomin tistih, ki so prej trpeli, da bi duše, ki prihajajo za njimi, z nazornimi zgledi spodbudili k poti prednikov.* [Lib. 4 eccl.hist.capite 15/Memorias, quae prius passi fuerant, celebramus, ut sequentium animi ad processorum magis exemplis insignibus suscitentur.]

Tako izkazovanje časti svetnikom in sledenje njihovi veri in njihovim krepostim sem ljudstvu skrbno dajal za zgled in ju omenjal ob praznikih svetnikov. Sedaj pa sem obdolžen, da sem v nasprotju z nazorom starih, ortodoksnih očetov menil, da jih ne velja moliti, pri čemer so ti stari očetje vendar trdili in učili nasprotno. In če bi bil tako lahkomišeln in malodušen, da bi sledil mojstrom revokacijskega spisa, krivice ne bi storil le sebi, temveč tudi ortodoksnim očetom, vrh tega pa bi Bogu odtegnil njemu pripadajočo čast in bi Gospoda Kristusa, edinega veleduhovnika, spravljalca in posrednika, oropal njegove časti in njegove službe, pred čimer naj me Bog večno obvaruje.

In ker mi je bilo tako visoko zatrjeno, da smem v svojem poročilu pisati o tem, da v mojem priznanju, ki sem ga predložil, in v mojem na-

uku ni ničesar, kar ne bi bilo utemeljeno v svetem Pismu in česar ne bi bilo mogoče dokazati z izreki starih očetov, sem nato sledil kraljevemu nasvetu. Menili so, da ne bom mogel dokazati resnice nobenega od mojih nazorov. Vendar upam, da sem doslej dokazal resničnost členov svojega priznanja s svetim Pismom in z izreki starih očetov, v katerih so člani, Bogu hvala, utemeljeni. Ker pa vem, da je prav ta člen, skupaj z njemu sledečima, tisti, po zaslugi katerega so me preganjali in pahnili v zapor, moram iz nujne obsežnejše izpeljati te tri člene, da bo mogoče videti, kaj me nagiba k moji drži in mojemu mnenju in mojemu nazoru.

Čeprav je ta člen v zadostni meri razjasnjen s svetim Pismom in izreki starih ortodoksnih in katoliških očetov, bom vendarle za nameček navedel še več izrekov starih očetov, da bo mogoče videti, kaj so učili in trdili o klicanju in češčenju svetnikov, pa naj vsakdo sprejme, spozna in presodi, ali od temelja nauka svetega Pisma in starih ortodoksnih očetov odstopam in se njihovemu nazoru in drži izneverjam jaz ali mojstri revokacijskega spisa.

Avguštin: Naše bogoslužje in naša pobožnost ne smeta biti služenje umrlim, kajti četudi so živeli bogu vdano, jih ni prav iskati kot pomagače, temveč želijo, da častimo tistega, po čigar razsvetljenju so se razveselili, da bi tudi mi postali njihovega zasluženja sohlapci. [Lib. De vera relig. Cap Ult.]

Item: Kristus govori: Jaz sem pot, resnica in življenje. Nihče ne pride k Očetu drugače kot po meni. Hočeš hoditi – jaz sem pot, nočeš biti prevaran – jaz sem resnica, nočeš umreti – jaz sem življenje. To pravi tvoj Odrešenik. Ni kraj, kamor greš, samo k meni, nič ni, kamor greš, samo po meni. [Tract. 22 in cap. 8]

Item: Vera Kristusa je vera v tistega, ki opraviči brezbožnika, vera v posrednika, brez katerega se noben človek ne more spraviti z Bogom.

Ciril: Svetniki so sicer prek milosti in oznanjenja dobili dar, a ga ne morejo po lastni želji in volji podati drugim. Ne velja pa to za Sina, temveč je on vodnjak svetosti, posveča svoje učence po lastni moči, ko pravi: Prejmite Svetega duha. [In sententiis] [Lib. 4, ca. 2]

Pravi tudi: Ne pravimo, da so sveti mučeniki božanski, in nismo jih primorani moliti, temveč jih hvalimo in ljubimo z najvišjo častjo za to, da so se junaško borili za resnico in ohranili čistost vere, tako da so prezirali

tudi svoje življenje in so se zazrli grozi smrti v oči. Zato ni neprimerno, temveč celo nujno, da z večno hvalo izkazujemo čast tistim, ki jih zaradi takih krasnih del velja slaviti. [Contr. Julian.]

Krizostom: Spričo Boga ti niso potrebni priprošnjiki in stalno letanje naokrog, ni se ti treba obračati na druge, temveč bo tvoja želja uslišana tudi, ko si sam in nimaš priprošnjika in zgolj z lastno močjo kličeš Boga, kajti Bog nič prej ne usliši, kadar za nas prosijo drugi, kot če prosimo sami, čeprav smo polni greha in zla. [Homilia de profectu evangelii]

Item, ko nas opozori, naj pri Bogu samemu iščemo pomoč, pravi: samo Bog lahko ozdravi srce. In kmalu za tem reče: Če vemo zgolj to, moramo zatočišče vselej iskati pri Bogu, ki želi in more uslišati naše prošnje. Kdor želi kaj izprositi od človeka, mora prej stopiti pred vratarje, prositi zapiralce vrat in čuvaje in najprej prehoditi dolgo pot; toda pri Bogu ni ničesar od tega, njega prosimo brez posrednika in naše molitve usliši brez denarja in računov. [Homil. De poenitentia]

Item: Je mar Bog oddaljen od tebe, da bi moral šele daleč hoditi? Bog ni zaprt na nobenem kraju, temveč je vselej v bližini, on je tisti, ki ni na nobenem kraju zaprt. Primemo ga z vero. Če pa hočeš prositi človeka, tedaj vprašaš, kaj počne, a služabnik ti ne bo hotel odgovoriti. Toda pri Bogu ti tega ni treba, temveč govôri: O Bog, usmili se me! Pravi tudi: Priprošnja svetnikov nič ne pomaga, na nas je, da živimo, kot je prav. [Homil. 12. De muliere canaanica] [Hom. 22 in cap. Math. 6]

Ambrozij: Mnogi potrebujejo šibko opravičilo in pravijo, prek svetnikov pridemo k Bogu, enako kot prek grofa do kralja. Resnično, je mar kdo tako brezumen, da bi pozabil na svoj blagor in bi čast, ki gre kralju, namenil grofu? Po pravici je obsojen tisti, ki je spoznan za krivega takega dejanja, saj je ravnal proti veličanstvu. In tisti, ki proti časti božjega imena to čast poklonijo ustvarjenemu bitju, menijo, da ne počno nič narobe? Ti zapustijo Gospoda in molijo svoje sohlapce, kot bi to bilo nekaj višjega kot služiti Bogu. Kajti h kralju gremo prek glavarjev in grofov zato, ker je kralj zgolj človek in ne ve, komu naj zapove občo korist, za to pa, da bi pridobili naklonjenost pri Bogu, ki mu nič ni skrito in pozna zasluženja vseh ljudi, ne potrebujemo priprošnjikov, temveč boguvdano dušo. [In epistola Almanos]

Takih izrekov starih ortodoksnih očetov lahko najdemo še več, v katerih jasno in razločno razgrnejo svoje mnenje in stališče glede izka-

zovanja časti svetnikom, pri čemer pa o klicanju in češčenju svetnikov ne izrečejo in ne učijo ničesar utemeljujočega. Zato sem po krivem obdolžen, da sem o klicanju in češčenju zatrjeval in učil v nasprotju z nazori starih ortodoksnih očetov. Ampak sledim njihovem nauku in pravim in priznam z njimi, da svetnikom po pravici v najvišji meri izkazujemo časti, ko se spominjamo njihove vere in njihove stanovitnosti in jim sledimo. To pravilno izkazovanje časti svetnikom je kaj dobro znano tudi hudiču, zato jih ne trpi, tako kot ne trpi pravilnega klicanja Boga, temveč s svojimi orodji preganja in veže vse, ki kličejo ime Boga, kot je Ananija govoril o Savlu (Apd 9). A naj nikogar ne zavede običaj in visoki ugled tistih, ki kličejo in molijo svetnike, kajti Janez pravi v svojem razodetju, da je vse zemeljsko obličje molilo zmaja in zver, a ob tem stoji, da njihova imena niso bila zapisana v živi knjigi Jagnjeta (Raz 13). Kdor torej ljubi blaženost svoje duše, naj kliče in moli Boga in svetnikom izkazuje čast s sledenjem njihovi veri in njihovim krepostim, tako bo zapisan v živo knjigo Jagnjeta, to je Jezusa Kristusa, ne glede na to, kaj o njem meni svet. Tudi sam bom s pomočjo Boga ostal pri tem in nikakor ne bom pustil, da me od tega odvrnejo mojstri revokacijskega spisa.

Iz nemščine prevedel Marko Bratina

VIR

Wiener, Paul. (1548) 2017. *In causa fidei, 1548: die dem König Ferdinand vorgelegte Verteidigungsschrift des späteren ersten evangelischen Bischofs der siebenburgisch-sächsischen Kirche*. (Preneseno v sodoben nemški jezik in s predgovorom Hermann Pittersa). Sibiu/Hermannstadt: Edition Honterus. Str. 62–71.